

**Національний університет
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
Кафедра культурології
Силабус дисципліни**

УКРАЇНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

II рівень вищої освіти – магістр

Викладач: Демчук Руслана Вікторівна,

доктор культурології, професор кафедри культурології

r.demchuk@ukma.edu.ua

MS Teams – команда «Українська ідентичність: перспективи та виклики»

DistEdu: «Українська ідентичність: перспективи та виклики»

Шифр галузі знань, код напрямку підготовки	Організаційно-методична характеристика навчальної дисципліни	
	Академічна характеристика	Структура
03 – Гуманітарні науки 034 – Культурологія	Рік навчання: перший Семестр: перший (осінній) Кількість годин на тиждень: 4 Статус курсу: нормативний Кількість ECTS кредитів: 5	Кількість годин загальна - 150 з них: лекційних - 30 семінарських - 20 самостійна робота: 100
Вид підсумкового контролю: Іспит		

Київ 2023

Анотація та обґрунтування курсу

Пізнати будь-яке явище означає або вибудувати його модель, або створити проект його самобудови. Національна ідентичність виступає культурно-історичним феноменом, актуалізація якого притаманна нашому часові, адже цей дискурс легітимізує геополітичні пертурбації, визвольні рухи, військові конфлікти та пов'язані з ними змінення траєкторій людських доль, що потребує теоретичного обґрунтування параметрів поняття «ідентичність», й це обумовлює *актуальність* пропонованого курсу. Наразі не існує комплексної теорії ідентичності у європейській гуманітаристиці, незважаючи на численні розробки її різноманітних аспектів від модерної доби до сучасності. Зокрема в Україні проблема національної ідентичності донедавна була відкритою, отже потребує вирішення за доби інтеграційного форсажу у безмежному просторі глобалізаційних викликів, гібридних конфліктів та військового протистояння. Протестна ідентичність консолідує політичну націю, живить її спротив, адже народ, позбавлений ідентичності є лише аморфним населенням на певній території. За великим рахунком, у кривавій війні, що нині триває, українці відстоюють власну ідентичність від нав'язування чужої, тобто стадію теоретичного осмислення у нашому випадку, замістила стадія практичної реалізації, що не відміння наукового аналізу явища української ідентичності. Передусім конструювання ідентичності є інтелектуальним процесом, вона народжується і локалізується у свідомості; істотною характеристикою ідентичності є її динамічність та діалогічність. Відтак колективна ідентичність постає як перебіг і результат складного процесу ідентифікації спільноти, що характерно для формування національної ідентичності незалежної України. Іntenційними характеристиками ідентифікаційних процесів виступають національна ідея та національна міфологія.

Мета, завдання, методи та очікувані результати курсу

Пропонований курс є авторським екскурсом, який простежує витоки, досліджує виклики та окреслює перспективи формування української ідентичності з огляду на культурно-цивілізаційний контекст.

Тож *мета* курсу полягає у науковій рефлексії щодо культурно-історичного феномену національної ідентичності в українській репрезентації на широкому культурно-цивілізаційному тлі.

Завдання пропонованого курсу можна окреслити ієрархічно:

- формування інтелектуала/науковця/ спеціаліста у галузі соціокультурних процесів та явищ;
- виховання українського патріота, розбудовника гуманітарної сфери українського проекту, відповідно до фаху культурології, яка є інтегративною гуманітарною дисципліною з футуристичною складовою, що продукує контексти майбутнього;

- розуміння системності й когерентності цивілізаційної динаміки розвитку людства і місце України у зазначеному процесі;
- розширення загальної ерудиції студентів у галузі культури як провідної модальності людського життя

У межах курсу використовуються такі *методи та технології викладання*:

лекції-презентації, дискусії-обговорення на семінарських заняттях,

Очікувані результати навчання відповідні Наказу Міністерства освіти і науки України «Стандарт вищої освіти України» від 16.06.2020 р. № 801 спеціальності 034 Культурологія (ступінь вищої освіти – Магістр)

Також у підсумку студенти зможуть:

ПРН-01. Володіти головними методами та дослідницькими підходами у сучасній культурології, критично оцінювати результати новітніх досліджень, застосовувати навички наукового пізнання і логічного мислення.

ПРН-02. Знати історію власної національної та світової культури та співвідношення процесів минулого із сучасністю.

ПРН-04. Мати вміння працювати з джерельною базою в різних галузях культури, навички критичної роботи з дослідницькою літературою з культурології та суміжних наукових дисциплін, у тому числі – іноземними мовами (не менше двох).

ПРН-05. Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію до фахівців і нефахівців, мати навички усної наукової комунікації з використанням відповідної термінології, у тому числі – іноземними мовами (не менше двох).

ПРН-07. Вміти доказово й обґрунтовано викласти результати власних наукових досліджень і презентувати їх у доповідях, публікаціях із дотриманням принципів академічної доброчесності та професійної етики.

Спеціальні фахові компетентності:

- Усвідомлення взаємозв'язку культурних текстів та контекстів.
- Здатність до оцінювання та аналізу інформації у процесі реалізації професійної діяльності.
- Усвідомлення соціальної та етичної місії культуролога, а також можливостей та особливостей практичного використання культурологічного знання.
- Здатність критично осмислювати історичні здобутки та новітні досягнення культури.

- Здатність до розв'язання актуальних проблем культури з урахуванням особливостей міжкультурної комунікації та ширшого контексту відповідних проблем.

ЗМІСТ КУРСУ

Тези курсу

В межах лекційної частини курсу буде розкрито специфіку та смислову відмінність «нечітких» понять: «ментальність», «менталітет», «ідентичність», історію функціонування та дослідження зазначених концептів у модерному та постмодерному дискурсах, у тому числі у науковому полі України. Під ментальністю у метафізичному сенсі слід розуміти світоглядні установки (картину світу) певного народу, а під менталітетом – моделі поведінки (національний характер). Ментальність сформовано архетипами/паттернами, тоді як менталітет обумовлено практиками/репрезентаціями. Ментальність та ідентичність є взаємозалежними феноменами: ментальність – культуромислячим, ідентичність – культуротворчим. Ментальність стосується самоусвідомлення (менталітет – самовираження), а ідентичність – переконання, що ґрунтується на співвіднесенні з раніше усвідомленими образами/моделями. Ідентичність виступає об'єктивацією ментальності. Міф є феноменом людської свідомості й універсальною (на межі реального та ірреального) формою опанування дійсності, яка реалізується через систему символів, образів, ритуалів, обрядів. У процесі аналізу міфу варто враховувати ієрархічний рівень, що зумовлює методологічний підхід: міф як універсальний феномен свідомості, міф як історична реальність, міф як категорія науки. Важливо позначити культурологічний модус міфу, що є інтегративним, адже дотепер міф виступає універсальним текстом культури, які диференціюються за міфом, що закладено в їхні підвалини. Творчим результатом міфологізації дійсності виступає міфопоетика, яка поєднує міфологічне уявлення та відповідний художній образ, що може бути втіленим у різноманітній культурній формі, як вербальній, так візуальній. Міфопоетика виступає як сукупність культурних слідів, які відображають домінування міфопоетичного сприйняття, що може бути позначене як «міфомислення». Міфологія виступає невід'ємною ментальною якістю будь-якої спільноти.

Цивілізацію прийнято розглядати як найвищий рівень культурно-вартісної консолідації людства, проте цивілізація – це не застиглий у часі культурно-історичний тип, а живий процес. За будь-якою з локальних цивілізацій стоїть власна історія, унікальний образ світу, вічності та універсуму. На курсі здійснено аналіз Східнохристиянської цивілізації, початковим етапом якої була Візантія, а пролонгацією Київська Русь; наголошується на розрізненні понять «візантинізм» та «візантизм». Концепт «візантинізм» використовується як

категорія історико-культурна, а концепт «візантизм» – як соціально-політична. Інше розрізнення пов'язано з оціночним критерієм: «візантизм» вживають як негативну (імперську) ознаку – синонім цезарепапізму в пізніх інтерпретаціях, «візантинізм» використовують як позитивну (цивілізаційну) системну якість, що відрізняє східний тип християнської цивілізації від західного. «Візантинізм» – це специфічний метакультурний феномен, що сформував не лише релігійну, а й естетичну свідомість народів-реципієнтів, передусім позначився на їхніх літературно-мистецьких пам'ятках, у тому числі києворуських. У візантійському мейнстрімі розглядається «Кримський міф», що формувався від часів античності до сьогодення та налічує дотепер дев'ять темпоральних дискурсів. Півострів контамінується з «образом кордону» як зоною боротьби та взаємодії різних геокультурних і геополітичних уявлень, сформованих у різних культурних світах, почасти наданих у міфологічно-візіонерському оздобленні. Проте специфічний кримський текст і надалі розгортатиме свій сюжет – не прогнозований, а радше неочікуваний.

Позитивістська модель опису світу, яка панувала раніше, не вбачала у сакральному просторі предмета дослідження. Ієротопічний підхід дає змогу побачити художні об'єкти в контексті іншої моделі світу і прочитати їх по-новому, зокрема для дослідження храмової свідомості як інтенції думки, втіленої у храмових спорудах. Східнохристиянська релігійна традиція більше ніж західнохристиянська пов'язана з храмом. У наверненні західних народів більше була задіяна Божественна сила Логосу, а в наверненні русичів – сила Софії, що зумовило специфічну храмову свідомість та її актуалізацію у ідейно-живописній програмі патронального Києво-Софійського собору, що вплинуло на формування (прото) національної ідентичності як давньоруського так і барокового періодів. Всебічно аналізується бароковий ансамбль живописної програми Софії Київської, що є не лише малодослідженим, а й маловідомим. Мистецтво бароко надавало візуальну форму абстрактним ідеям, для чого зверталось до символу, алегорії, орнаментики. Храм Софії нині став екзистенціалом (буття–у–світі) українського народу, репрезентантом національної ідентичності незалежно від конфесійної належності.

Мистецтво, тим самим, сприяє утвердженню ідентичності та єдності спільноти. У цьому аспекті будівництві Воскресенського монастиря під Москвою, офіційно іменованого Новим Єрусалимом, здійснено як ієротопічний проект Горнього Єрусалима на землі, якому старовіри протиставляти опозиційний ієротопічний проект – град-Кітеж, котрий у подальшому протиставлявся Санкт-Петербургу як означнику несправедливості. Кітеж є образом-парадигмою російської картини світу, яка у тому числі, вміщує тугу за втраченим Раєм. Інфантилізм – постійне відчуття метафізичної близькості казкового царства, сприяв засвоєнню утопічних постулатів Жовтневої революції. Радянська тоталітарна система з огляду на релігієподібний модус репрезентації кодифікується як «міфократія». Дослідники пропонують два види релігійного означення пролетарського вождя: Антихрист і тоталітарний Христос. Головним об'єктом пам'яті у соціалістичній державі, вектором спрямування культу влади у її сталінському інваріанті стали

«нетлінні моці» вождя з матеріалізованою ідеєю вічності і супутнім ритуалом вшанування-поклоніння. Пам'ятники Леніну як ієрофанія вождя реально продукували «радянський простір» у кожному населеному пункті. Тож нищення пам'ятників Леніну в Україні є явищем цілком закономірним з огляду на неминуче переосмислення колективної ідентичності у бік національних пріоритетів. Деконструкція пам'ятників радянської семіосфери оминула військовий меморіал Батьківщина—Мати у Києві, що нині переозначений у модусі спротиву українського народу будь-яким ворогам, чому сприяла його архітектурна форма, здатна продукувати інші смисли.

Насамперед, у Речі Посполитій мав місце соціальний розкол, що було сприятливим середовищем для творення політичної нації задля консолідації держави. Інтеграційним чинником став дискурс «сарматизму», сформульований польськими гуманістами про походження елітарної частини суспільства від сарматів з античних джерел. Поняття «сарматизму» контамінується із синтезом станової ідеології та барокової культури. Правомірно говорити про еволюцію сарматської міфологеми на українському ґрунті – «український сарматизм», який стає специфічним культурним феноменом. Сарматська ідеологія на ґрунті барокового культу «минушчини» спрямовувала українську еліту дошукатися своїх пракоренів, залучаючи давньоруські старожитності й сягаючи гомерових часів, що засвідчує «Палінодія» Захарія Копистенського. Дослідники виокремлюють субкультуру пограниччя, марковану відповідними культурними кодами, що розуміється як сукупність норм, які протиставляють себе суспільству в цілому та відрізняються специфічними звичками, стилем буття. У подальшому «кресовість» набуває екзотичних і міфологічних ознак, що робить її унікальним явищем – світом із власною історією, символікою та неодмінним героїчним потенціалом, підсиленням відчуттям «кінця Ойкумени». «Барочна» епоха в Україні була, з одного боку, часом кризи ідентичності, а з іншого – часом пошуку її нових форм. Колізія формування ідентичності зумовлена двома потужними дискурсами – «сакральним» (конфесійним), що сформував міфологеми «Київ – другий Єрусалим», і «сарматським» (світським), що сформував міфологеми «Україна – Нова Троя». Обидві міфологеми ґрунтуються на архетипі «святої землі», що став тригером відповідних міфологем. «Міфологема» належить до «нечітких понять», що мають низку інтерпретацій у різних дослідників від міфологеми як синоніма міфу, структурної одиниці міфу до міфологеми як конкретного втілення архетипу. Архетипи «софійності», «свободи», «палаючого серця» напрацьовані українською самосвідомістю з урахуванням старозавітної традиції «здобуття землі Обітованої», сформованої на міфологемі «Святої землі» (І. Франко), зумовили у подальшому сенс української національної ідеї. Дискурс української ідентичності в історичному розвитку був насичений різноманітними міфологемами: «Руська земля», що була лейтмотивом давньоруських літописів, «Україна – Нова Троя» (І. Котляревський, Леся Українка), «Україна – Катерина» (Т. Шевченко). Всі вони ґрунтуються на старозавітній міфологемі «Святої землі», котру необхідно виборювати, боронити та берегти. Штучні моделі загальнодержавної ідентичності – «давньоруська», «посполита», «великоросійська» (з належною до неї «малоросійською»)

виявились тимчасовими явищами в історичній перспективі. Міфологема «Україна – Земля Обітована» зумовила відповідний дискурс здобуття реальної незалежності у наступних століттях. На зміну «священним» приходять історичні (діахронні), політичні (синхронні) міфи. Аналізуючи історичну пам'ять українських мешканців Галичини та Буковини періоду перебування у Австро-Угорщини, можна деконструювати міф про «золотий вік» – щасливе життя, де українці як маленька частка великої етнічної мозаїки, жили у злагоді з іншими народами. Цей міф створили самі українці, але очевидно не без участі влади Австро-Угорщини, хоча під цими уявленнями були певні підстави. Реформи, які ініціювали Габсбурги, аби ці території було легко адмініструвати, використовувати економічно, значною мірою привели до модернізації, зростання рівня життя та свобод українців. Згодом на цій основі визрів міф, підхоплений світською інтелігенцією, що науковці ідентифікували як «Австро-славизм». Контрверсійний міф про українців було запущено російською пропагандою в 1914 р., яка стверджувала, що до початку ХХ ст. українців як народу не існувало, всі жителі Південного-Сходу були «малоросами» – молодшими братами православних «великоросів». «Український вибух», який стався на початку ХХ століття – це результат спецоперації Австрійського генштабу, який штучно насаджував українську мову і фінансував діяльність М. Грушевського та інших українських політиків з метою послабити і розколоти Росію. Існування цього міфу є віддзеркаленням російського шовіністичного бачення українців і їхнього місця в історії. У часи Першої світової війни українці, розділені імперіями, опинилися по різні боки барикад. І будь-яка спроба налагодження комунікації для припинення кровопролиття чи відродження українського життя на звільнених від росіян територіях, трактувалася російською пропагандою як ворожі провокації, а спроба чинити спротив – як небачений злочин. Тим часом на теренах самої Російської імперії інтерес до народної мови, традицій, підтримка з боку освіченої української інтелігенції, рух «хлопоманів» сприяли пробудженню українців як етнокультурної нації, що дбає про культуру та освіту. Якщо в Галичині перша українська політична партія (Русько-українська радикальна партія) була проголошена в 1890 році, то перша українська політична партія на Наддніпрянщині (Революційна українська партія) з'явилася в 1900 році, що спростовує міф «спецоперації Австрійського генштабу», оскільки це був процес взаємовпливів і взаємо доповнення.

Певні міфологеми, що виникають на патерні «сакрального простору», вважаються «вічними», що мають паралелі у різні часи та аналогії у різних народів. Історична специфіка моменту змінювала вигляд міфологічної конструкції, проте не її екстраполяцію від «Святої землі» до «країни Рад». Ми виділили три міфологічні контексти формування ідентичності в Україні: 1) домодерний з акцентуацією етногенеалогічних міфів (міф «прародителя Руса» «український сарматизм» із провідною роллю козацтва); 2) модерний із науково-історичними міфами (за провідної ролі національної інтелігенції – публіцистів, письменників, поетів); 3) постмодерний із політичними та медійними міфами (із провідною роллю політиків та медійників). Реміфологізація є характерною рисою новітньої культури (особливо масової). Інтерес до міфу, його спонтанне

відтворення або усвідомлене конструювання визначають сучасну культурну динаміку. Міфологема як структурна одиниця міфу залежить від культурного середовища, де вона оздоблює соціально значущі тексти, несвідомо пробуджуючи архетипи. Становлення незалежної Української державності стало топосферою продукування міфологем як реакції на виклики часу, пошуків засобів культурної адаптації та реабілітації. Варто виокремити три міфологеми, що циркулювали у соціумі у міжреволюційний період (2004 – 2014 рр.) і зумовлювали політичний горизонт президентства В. Ющенка («Україна – Арата»), В. Януковича («Україна – радянська») та прем'єрства Ю. Тимошенко («Україна – Батьківщина у небезпеці»). Сучасна міфологічна свідомість тільки формально відрізняється від традиційної, хоча й у кризовій випадковості політичного міфу закладене раціональне підґрунтя. Якщо завданням архаїчного міфу полягало у тому, аби будь-яка соціальна дія відтворювала космогонічну модель світу, тобто реконструювала світогляд, то культурне завдання політичного міфу полягає у відтворенні соціальної картини світу, порушеної через соціальні катаклізми. Ідеологема, на відміну від міфологеми, залежить виключно від політичної доктрини та використовується свідомо, наголошуючи на політичній заангажованості. Третій Майдан (перший – 1990 р., другий – 2004 р.) став епіцентром кардинальних змін не лише внутрішніх – соціокультурних, а й зовнішніх – геополітичних. Нині за умов розпаду старих політичних конструкцій національна ідентичність інтегрує членів соціуму задля спільної, суспільно значущої мети.

Вкрай загострилося питання вибору цивілізаційної ідентичності, обернувшись боротьбою двох моделей соціального існування у контексті східноєвропейського простору. Україна запропонувала відмінну від Росії модель, що має бути реалізована через шлях до Європейського дому. «Україна – Європа» – меседж, сформульований українським суспільством та артикульований світовій спільноті «постмайданним» президентом В. Порошенком, заздалегідь пророкований пригнобленому українському народові (І. Франко. «Мойсей. Пролог»). Серед заявленого «розмаїття філософських концепцій», які дискутуються нині у просторі російської політичної культури (євразійство, панславизм, необільшовизм, «русский мір»), домінує об'єднувальна імперська ідея, що виступає деміургом російської державності. Нині має місце вже Третя імперія з огляду на яскраво позначений імперський патерн (перша – від Івана Грозного, друга – СРСР). Загалом дискурс імперії є актуальним для осмислення сучасних політико-культурних інтенцій, але, попри чимало досліджень, зокрема І. Угрина, Є. Томпсон, В. Дойла, О. Мотиля, М. Хардта та А. Негрі, імперія як історична дійсність і концептуальна категорія відрефлексована недостатньо. Нині путінська Росія переживає власний неоімперський синдром із ностальгією за втраченою «золотою добою» СРСР, «теорією змови» (Заходу проти Росії) й пов'язаною з цим темою «п'ятої колони» – політичної опозиції, що фізично нищиться або маргіналізується. Компенсацією «травми втрати» у зв'язку з неспинною деколонізацією виступають уявлення про перевагу Росії над країнами СНД (її колишніми провінціями) й вибудовування відносин із ними відповідно до ностальгічної схеми «центр – периферія», фактично консервацією

постколоніалізм. Незалежність останніх сприймається як замах на месійну/релігійну ідею Імперії, отже засуджується як єресь. Вкрай негативні конотації, зумовлені відповідним вербальним кодом, формують неприйняття демократії як політичної системи. Адже імперська ідея від початку обмежена банальною бінарною опозицією «Свої – Чужі», як висхідним логічним принципом, спрямована на розширення категорії «Свої» за рахунок Інших. Імперський простір – це еманация влади, яка надмірно персоніфікована, адже не буває імперії без «імператора», що виступає облаштовувачем імперії та інтегрує свою територію за допомоги силових структур. Імперський простір за ідеї «святості держави», яка закладена в підвалини громадської конструкції, є основою російського ландшафтного середовища. У імперії немає кордонів – лише небокраї, коли експлуатується архетип «дороги», що і є Долею. Проте імперський простір – це простір-держава, а не простір-ландшафт. Ідеологія цивілізаційної «своєрідності», «самості» не вписалася у ландшафт майбутнього, адже унікальність має створювати щось принципово нове. Сьогодні Імперія – це лише міф, обернений у минуле. Східнослов'янська православна цивілізація, на роль якої претендує Росія, на очах орієнталізується, трансформується у Євразійську (постслов'янську), адже сама Росія вже давно є православно-ісламською державою із тенденцією до кількісного збільшення ісламського компонента. У Євразійській цивілізації (якщо вона здійсниться) є транзитивне майбутнє сполуки між Європою та Китаєм. Проте нині дослідники описують феномен «децивілізації», що може бути визначено як втрату соціумом провідних ознак цивілізованості як у царині засобів, так і цілепокладання. Наприкінці ХХ ст. С. Хантінгтон вказував не те, що Українська держава знаходиться на лінії розлому між західною і незахідними цивілізаціями, яка з часом може перетворитися на реальну лінію фронту. Тож з позиції цивілізаційного підходу, має місце геополітична вразливість України, що призвела до тривалої гібридної війни з боку РФ за контроль над нашою державою. Однією з найбільш характерних рис гібридної війни ХХІ ст. є прагнення та практична можливість агресора базуючись на власних концептуальних та ідеологічних засадах, самостійно переглядати принципи світового геополітичного устрою і проводити його геополітичне перезавантаження. Базовою ознакою сучасних гібридних війн є активне ведення інформаційних війн. Принципи інформаційної війни полягають у прагненні однієї держави впливати на свідомість населення різноманітними методами: від агресивних – залякування, дезінформування, деморалізування населення до лояльних, які базуються на маніпуляційних технологіях смислової війни і реалізуються через ЗМІ, Інтернет, кінопродукцію, літературу тощо. Тож на початку ХХІ ст. відбуваються радикальні трансформації у світовій геополітичній реальності. На зміну класичному геополітичному мисленню, яке використовує теорії життєвого простору, балансу сил, морської могутності, з'являються новітні концепції геостратегічного мислення, що базуються на розробках і впровадженнях технологій гібридних війн. Від 2014 р. одним із таких фронтів є український, де агресором виступає РФ. Разом із цим Росія використовує тактику гібридної війни і прагне дестабілізувати не лише українське суспільство, але й розхитати політичну ситуацію в середині

Євросоюзу, в ісламських країнах, навіть на американському континенті. Під час загострення протистояння геополітична межа перетворилася на реальну лінію фронту, а територія України використовується як плацдарм для воєнних дій. Отже, становлення дискурсу української ідентичності нині відбувається у жорсткому протистоянні дискурсові ідентичності імперської, у принципово новому світовому геополітичному середовищі, за умов глобалізованого кіберпростору, який базується на складних технологіях та характеризується взаємозалежністю комунікаційних та технотронних складових.

Тематичний план лекцій

1.	Етнонаціональна ментальність	2 год.
2.	Національна ідентичність у контроверсійному ракурсі	2 год.
3.	Міфопоетика національної ідентичності	2 год.
4.	Цивілізаційні підвалини «Візантійського міфу»	2 год.
5.	Імперський мейнстрім «Кримського міфу» (у річизі стратегії повернення Криму)	2 год.
6.	Іконічний простір та конфесійна ідентичність	2 год.
7.	Храм як означник ідентичності (на прикладі Софії Київської)	2 год.
8.	Ідентифікаційні маркери російської картині світу (у контексті україно-російського протиставлення)	2 год.
9.	Ієротопія держави та міста (на прикладі Києва)	2 год.
10.	Український «сарматизм» як ідентифікаційний конструкт	2 год.
11.	Українство у австро-угорській візії: міфи та реальність	2 год.
12.	Інтенційна міфологема поневоленої України: «здобуття Землі Обітованої»	2 год.
13.	Неоміфологія незалежної України як чинник інтеграції політичного простору (від Помаранчевої революції 2004 р. до Євроволуції 2014 р.)	2 год.
14.	Національна ідентичність за умов глобалізації: метаморфози та перспективи	2 год.
15.	Неоімперська ідентичність як екзистенційний виклик державності України	2 год.

План семінарських занять

Семінарські заняття є сполучною ланкою між лекційними заняттями та самостійною роботою і мають на меті поглиблене засвоєння теоретичних понять і термінів з дисципліни та набуття практичних навиків. В процесі семінарських занять з'ясовується ступінь засвоєння понятійно-термінологічного апарату та основних положень предмету, вміння розкривати конкретну тему, аналізувати і узагальнювати ключові питання курсу, розв'язувати конкретні ситуації. Одним з

важливих завдань проведення занять є отримання студентами навиків публічних виступів і дискусій, а також аналітичного та обґрунтованого підходу до розв'язання складних питань і відпрацювання можливих рішень у майбутній професійній діяльності.

1.	Ментальність як «нечітке поняття» культурології А. Ментальність як концепт. Б. Українська ментальність. Література - Проблеми теорії ментальності: колективна монографія / відп. ред. М. В. Попович. Київ: Наукова думка, 2006. 403 с. (розділи за вибором) Додаткова - Бабина Т. Історичні виміри менталітету: своєрідність українського світу // Вісник Дніпропетровського університету, 2012. Т. 20. Вип. 22(2).С.8-12. - Бичко І. Ментальна співзвучність української та європейської філософських традицій: «кордоцентричні мотиви» // Київські обрії. Історико-філософські нариси. Київ: Стилос, 1997. С. 316–337. - Воропаєва Т. Особливості української ментальності в світлі новітніх досліджень. // Українознавство-2002. Календар. Київ: Українська видавнича спілка, 2001. - Данилюк В. Етнічна психологія як галузь наукового знання: історико-теоретичний вимір. Київ: Самміт-Книга, 2010. 431 с. - Демчук Р. В. Ментальність як ідентифікаційне поняття у матриці української культури // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 2017. № 1. С. 28-33. - Киричук О. В. Ментальність: сутність, функції, генеза // Ментальність. Духовність. Розвиток: тези доповідей та	2 год .
----	--	---------------

	матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Луцьк 18–25 червня 1994 р. / за ред. О. В. Киричука, О. П. Колесника, М.-Л. В. Чепи. Київ; Луцьк: ВІПОЛ, 1994. Ч. I. С. 7–20. - Колотило М. Ментальність і менталітет: онтологічний статус та антропологічні виміри // Актуальні проблеми філософії та соціології 2017. Вип15. С.66-69 - Король Д. Культури і цивілізації крізь призму ментальності // Культурологія: Могилянська школа: колектив. монографія. Київ: О. Філюк. 2018 С.46-98 Кривда Т., Сторожук С. Культурна ідентичність як основа колективної єдності // International Education journal of innovative technoligies in Social science. Scientific Education center Warsaw, Poland 4(8), Vol.2. P.58-63 - Лисий І. Менталітет і духовна культура українців // Філософська і соціологічна думка, 1995. №11-12. С.37-59. - Павленко Ю. Формування засад української ментальності та національної культури // Павленко Ю. В. Избранное. Киев: Феникс, 2014. С. 219–228. - Янів В. Нариси до історії української етнопсихології. Київ: Знання, 2006. 341 с.	
2.	<i>Метаморфози ідентичності людини</i> <i>А. Формування ідентичності людини в соціумі</i> <i>Б. Презентація на тему «Моя ідентичність: етапи становлення»</i> <i>Література</i> - Giddens A. Modernity and seif-identity: self and society in late modern age. Cambridge: Polity Press, 1991 <i>Додаткова</i>	2 год .

- Агеєва В. с. Tertium non datur. Проблема культурної ідентичності в літературно-філософському дискурсі XIX-XXI ст.: колектив.монографія.Київ, 2014. С.185-205. - Бетлій О., Диса К. Усе про ідентичність. Міжкультурний діалог.Т.1. Ідентичність, 2009. С.11-55\ - Гнатенко П. И., Павленко В. Н. Идентичность: философский и психологический анализ. Киев: Арт-Пресс, 1999. 466 с. - Герчанівська П. Ідентичність: діалог і конфлікти ідентичностей // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство, 2014 Вип. 2. С.11-17. - Грабовська І. Проблеми гендерної ідентичності в українській соціогуманітаристиці // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Українознавство. 2011. Вип. 15. С. 39–41. - Кармазіна М. Ідентичності у сучасному науковому дискурсі // Наукові записки Інституту політичних і етно-національних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2013. № 3 (65). С. 4–28. - Куцепал С. Ідентичність модерну та постмодерну // Ідентичність у сучасному соціумі: матеріали міжнар. наук.-теор. конф., м. Донецьк, 14–15 листопада 2006 р. / наук. ред. Т. О. Андрєєва. Донецьк: Юго-Восток, 2006. С. 210–211. - Літвінова О. Проблема вивчення родинної ідентичності як складової я-концепції особистості // Науковий вісник Херсонського Національного університету. Психологічні науки, 2016 Т1. Вип.3. С.130-135. - Музиченко Л. В. Чинники формування ідентичності в юності // Наукові записки НаУКМА, 2003. Т. 22, ч. 2 : Суспільні науки. С. 296-299 - Поняття ідентичності. Ідентичність і спільнота // Національна ідентичність і громадянське суспільство: колект. моногр.авдп. ред. Є. Бистрицький та ін. Київ: Дух і Літера, 2015. Р.1 С.11-33. - Шульга Н.А. Этническая самоидентификация личности. Киев : [б.в.], 1996. 199 с. - Bauman Z. Identity: Conversations with Benedetto Vecchi. Cambridge. England: Polity 2004. - Brubaker R. and Cooper F. “ Beyond Identity”. Theory and Society, 2000. Vol. 29.pp.1-42	
---	--

	- Grosjean E. Cultural identity. A key element of the democratic challenge. Brussels, 1994. - Erikson E. Identity: Youth and Crisis. New York: W.W. Norton Comhany, 1968. 336 p. - Jung C. The Structure and Dynamics of the Psyche Vol. 8 Published by Princeton Univ. Press, 1977 The Symbolic Life Vol. 18.	
3.	<i>Міф у структурі ідентичності</i> <i>А. Історичний міф.</i> <i>Б. Специфіка політичного міфу</i> <i>Література</i> - Брехуненко В. Війна за свідомість. Російські міфи про Україну та її минуле. Київ: ІУІтД, 2017. 280 с. (розділ за вибором) <i>Додаткова</i> - Герчанівська П. Варіативність й інваріантність міфологічної свідомості // Культура і сучасність, 2013. №1. С.33-39 - Гнатко М. Політичний міф як інструмент конструювання соціальної реальності // Політологічний вісник. 2015. Вип. 77. С. 306–317. - Демчук Р. Метаморфози міфологічного // Магістеріум. Культурологія, 2017. Вип. 68. С. 14-21. - Демчук Р. Міфопоетика як культурний топос та культурологічний метод // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 2017. № 3. С. 48-52. - Демчук Р. Українська ідентичність у модусі міфологем. Київ: Стародавній світ, 2014. 235 с. - Донченко О., Романенко Ю. Архетипи соціального життя і політика. Київ: Либідь, 2001.	2 год .

	- Еліаде М. Міфи сучасного світу // Еліаде М. Мефістофель і Андрогін / пер. з нім., фр., англ. Г. Кьорян, В. Сахно. Київ: Основи, 2001. С. 125–137. - Кінан Е. Російські історичні міфи / перекл. В. Шовкун; наук. ред. Н. Яковенко. Київ: Критика, 2001. 283 с. - Левченко О. Сучасні міфи та українські культурно-мистецькі журнали // Історична міфологія в сучасній українській культурі: матеріали досліджень / ред. Ж. Ніва, М. Попович, В. Горський. Київ: Стилос, 1998. Ч. II. С. 67–113. - Онопко О. Соціально-політична ідентичність як фактор виникнення політичних міфів України // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: «Культурологія». 2010. № 5. С. 373–380. - Пробийголова Н. Міф як засіб політичного маніпулювання в процесі проведення виборів // Науковий Вісник Ужгородського Університету. Серія : Політологія, Соціологія, Філософія, 2010. Вип. 14. С.41-44 - Топалова С. Міфологія архаїчна та сучасна політична: спадкоємність сюжетів і персонажів // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. Харків, 2011. №10. С. 144-151. - Топалова С. Маніпулювання свідомістю як технологія впровадження політичних міфів // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. Харків, 2011. №7. С. 164-172.	
4.	Топос пам'яті у контексті ідентичності <i>А. Пам'ять місця – місце пам'яті</i> <i>Б. Політика пам'яті</i> <i>Література</i>	2 год .

- Ассман А. Простори спогаду. Форми а трансформації культурної пам'яті. Київ: Ніка-Центр. 2014. 440 с.(гл.III)

Додаткова

- Агеева В. Tertium non datur. Проблема культурної ідентичностей літературно-філософському дискурсі ХІХ с. Tertium non datur . Проблема культурної ідентичності в літературно-філософському дискурсі ХІХ-ХХІ ст.: колектив.моногр.Київ, 2014.С.185-205

- Батуріна С. «В сім'ї єдиній» : схема минулого в радянських підручниках з історії // Історіографічні дослідження в Україні. Київ: Інститут історії НАНУ.2018.Вип.29. С.100-124.

- Гайдай О. Кам'яний гість: Ленін у Центральній Україні. Київ: КІС, 2018. 208 с.

- Журженко Т. Геополітика пам'яті: Про погляди на своє недалеке історичне минуле у посткомуністичних країнах // Критика, 2009. Ч.3-4. С.12-15.

- Зерній Ю. Як суспільства пам'ятають. Властивості та механізми функціонування історичної пам'яті // Стратегічні пріоритети, 2008. №4 (9). С.35-43.

- Киридон А. Гетеротопії пам'яті:теоретико-методологічні проблеми студій пам'яті. Київ: Ніка-Центр. 2016. 320 с.

- Кузіна К. Пам'ятники як місця пам'яті у символічному просторі міст радянської України (1920-1930 рр.) // Нові сторінки історії Донбасу. Вінниця, 2018. Кн.27. С.198-214.

- Культура пам'яті сучасного українського суспільства: колективна монографія. Київ: Інститут культурології 2020.352 с.

- Лисенко О. Подолання «міфу війни» або від якої спадщини ми відмовляємося: науковий дискурс, політика пам'яті та сучасні виклики // Український

	історичний журнал. Київ: Ін-т історії НАНУ, 2004. №5. С.3-16. - Нора П. Теперішнє, нація, пам'ять. Київ: Кліо. 2014. 272 с. - Рябчук М. Культура пам'яті та політика забуття // Критика, 2006. Ч.99-100. С.18-20. - Шацька Б. Минуле – пам'ять – міт / пер. з польськ. А. Павлишина. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2011. 248 с. - Assman J. Collective Memory and Cultural Identity // New German Critique, #65, 1995 - Halbwachs M. The Collective Memory. New York : Harper & Row Colophon Books, 1980. 140 p. - Ricoeur P. Memory, History, Forgetting. Chicago: The University of Chicago Press, 2004. 642 p.	
5.	<i>Проблема нації та національної держави</i> А. Нація, національна держава: історія питання Б. Дискусії про національну ідентичність <i>Література</i>	2 год .

- Гібернау М. Ідентичність націй / пер. з англ. П. Тарашук, ред. Л. Марченко. Київ: Темпора, 2012. 303 с.

Додаткова

- Андерсон Б. Уявлена спільнота // Націоналізм. Теорії нації та аціоналізму. Антологія. 3-тє видання / упор. О. Проценко, В. Лісовий. Київ: Смолоскип, 2010, С. 333–342.
- Вілсон Е. Українці: несподівана нація. Київ: К.І.С, 2004. 552 с.
- Вулф К. Етнічний націоналізм: аналіз і захист // Націоналізм. Теорії нації та націоналізму. Антологія. 3-тє видання / упор. О. Проценко, В. Лісовий. Київ: Смолоскип, 2010. С. 243–250.
- Гелнер Г. Нації и націонализм // Націоналізм. Теорії нації та націоналізму. Антологія. 3-тє видання / упор. О. Проценко, В. Лісовий. Київ: Смолоскип, 2010. С. 156–169.
- Гнатюк О. Ідентичність Р.1 // О. Гнатюк. Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність. Київ: Критика.2005. С.39-93.
- Доманська О. Концептуальне осмислення поняття «національний культурний простір» // Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія.2014. Вип. 706-707. С.113-117.
- Йосипенко С. Філософія та національна ідентичність // Гуманітарні студії: зб. наук. праць. Вип. 12. Київ, 2012. С. 61–69.
- Касьянов Г. Національна свідомість (ідентичність) // Національна ідентичність: хрестоматія / упор. Т. Воропай. Харків: Крок, 2002. Ч. IV. С. 184–199.
- Когут З. Коріння ідентичності // Студії з ранньомодерної і модерної історії. Київ: Критика.2004. 352 с.
- Лисий І. Концепт національної ідентичності в дослідженнях культури // Tertium non datur. Проблема культурної ідентичності в літературно-філософському дискурсі ХІХ-ХХІ ст.: колектив. монографія. Київ, 2014. С. 40-52.
- Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні. Київ: ІПіЕНД, 2002. 272 с.

	- Нагорна Л. Поняття «національна ідентичність» і «національна ідея» в українському термінологічному просторі // Політичний менеджмент, №2, 2003 С.14-30 - Нагорна Л. «Війни ідентичностей»: сценарії і ризики // Політичний менеджмент, 2007. №2. С. 47-54 - Націоналізм. Теорії нації та націоналізму від Й.Фіхте до Е.Гелнера. Антологія.Київ: Простір, Смолоскип, 2010. 683 с. - Ренан Е. Що таке нація? // Націоналізм. Теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера: антологія / упор. О. Проценко, В. Лісовий. Київ: ВД «Простір», Смолоскип, 2010. С. 253–263. - Рябчук М. Долання амбівалентності. Дихотомія української національної ідентичності. Історичні причини та політичні наслідки. Київ: ІПЕНД НАНУ, 2019.252 с. - Сміт Е. Національна ідентичність / Пер. з англійської П. Таращука. Київ: Основи, 1994. 224 с. - Фукуяма Ф. Ідентичність. Стремління к признанию и политика неприятия. Київ: Альпіна Паблішер, 2020. 256 с. - Шпорлюк Р. Модерні нації: теорія і практики Гл.1 / Формування модерних націй. Україна – Росія – Польща / пер. з англ.Київ.Дух і Літера, 2016. 551 с.	
6.	<i>Київська Русь: проблема етнополітичної ідентичності</i> <i>А. Теорія «Київ – другий Єрусалим» у Середньовіччі</i> <i>Б. Теорія «Колиска трьох братніх народів» у імперсько-радянському вимірі</i> <i>Література</i> - Залізник Л. Давньоруська народність. Історія проблеми // Наукові записки НаУКМА. Спеціальний випуск. 1999 (1). С.203-208 <i>Додаткова</i> - Батуріна С. «В сім'ї єдиній» : схема минулого в радянських підручниках з історії // Історіографічні дослідження в Україні. Київ: Інститут історії НАНУ.2018.Вип.29. С.100-124. - Грушевський М. Звичайна схема «руської» історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства // Вивід прав	2 год .

	України: документи і матеріали до історії української політичної думки. 2-ге вид. Нью-Йорк: Пролог, 1964. С. 11–24. - Демчук Р., Павленко Ю. Структура Східнохристиянської цивілізації і місце в ній Київської Русі // Collegium. Київ: Изд. дом Д. Бураго, 2002. № 13. С. 52–78. - Демчук Р. «Киев – второй Иерусалим» // Дружба: ее формы, испытания и дары (Успенские чтения). Киев 2008. С. 379-389. - Завгородній Ю. Образ Єрусалима в книжній культурі Київської Русі XI — першої половини XIII ст. // Наукові записки (Філософія та релігієзнавство). 19 (2001) 59-64. - Ковальчук Н. Д. Київ – другий Єрусалим // Гілея: науковий вісник. - 2016. Вип. 113. - С. 295-297. - Кралюк П. Становлення та розвиток теорії «Київ – другий Єрусалим» // Християнство і духовність: зб. матеріалів міжн. конф. «Християнство: історія і сучасність». Київ: Знання, 1998. С. 207–209. - Крисюк І. М. Ідеологема «Київ – Другий Єрусалим» в українському радикальному націоналізмі // Гілея: науковий вісник. 2017. Вип. 122. С. 219-223. - Лецієвич Л. Київ у переказах центральноевропейських літописців XI і першої половини XII ст. // Історія Русі-України (історико-археологічний збірник). Київ: Вид. Інституту археології НАНУ, 1998. С. 166–171. - Півторак Г. Давньоруська народність: історична реальність чи ідеологічна вигадка? // Ізборник URL http://litopys.org.ua/pivtorak/pivt07.htm - Ричка В. «Київ — Другий Єрусалим» (з історії політичної думки та ідеології середньовічної Русі). Київ: Ін-т. історії НАНУ, 2005. 243с. - Чорноморець Ю. Київ як священне місто: культурна модернізація архетипу на початку XX т. // Наука про культуру: культурологія, kulturoznawstwo, культуроведение, Cultural Studies culturology: колективна монографія / Редактор-укладач Кирилова О.О. Київ: Вид.НПУ ім.М.П. Драгоманова, 2015. С.295–309.	
--	--	--

7.	Україна як культурне пограниччя Речі Посполитої <i>А. Сарматський етіологічний міф</i> <i>Б. Формування модерних націй: Україна</i> <i>Література</i> - Вжосек В. Межа та межовість як мислинневі категорії // Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник. 2009. №13. С. 291–299. <i>Додаткова</i> - Демчук Р. Креси: міфологічна ідентичність культурного пограниччя // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філософія, культурологія, соціологія. 2017. Вип. 14. С. 82-93. - Бердиховська Б., Куронь Я. Холодне пограниччя. Часопис «І», 1998. №14. URL:http://www.ji.lviv.ua/n14texts/berdyh.htm - Бовуа Д. Трикутник Правобережжя: царат, шляхта і народ 1793-1914рр. Київ: Кліо, 2020. 872 с. - Вирський Д. Український сарматизм (XVI-XVIII ст.) URL:http://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/2067-dmytro-vyrskyi-ukrainskyi-sarmatyzm-xvi-xviii-st - Демчук Р. Український «сарматизм» як алгоритм організації спільноти // Магістеріум. Культурологія. 2011. Вип. 42. С. 33-40. - Момрик А. Біблійна генеалогія в етногенетичних концепціях польських і українських хроністів // Mediaevalia Ucrainica: ментальність та історія ідей. Т. V / ред. О. Толочко. Київ: Критика, 1998. С. 111–117. - Нічик В. М., Литвинов В. Д., Стратій Я. М. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні (XVI – поч. XVII ст.) / ред. Л. Я. Ловкая. Київ: Наукова думка, 1990. 372 с. - Радишевський Р. Сарматсько-роксоланський дискурс української поезії XVII ст. // «Споконвіку було слово...»: зб. на пошану проф. О. Александрова з нагоди його 60-річчя. Одеса: Астропринт, 2007. С. 310–327. - Снайдер Т. Перетворення націй. Польща Україна. Литва. Білорусь. 1569-1999/пер.з англ. Київ: Дух і Літера, 2021. 464 с. - Сухомлинов О. Культури пограниччя: новий погляд на стару проблему. Донецьк: Юго-Восток ЛТД, 2008. 212 с.: 30 іл.	2 год .
----	--	---------------

	- Чорновол І. Дискурс колонізації, теорія фронтиру та історіографія України. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність, 2013, № 23. С. 260-282. - Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку XVIII століття / пер. з англ. М. Габилевич, наук. ред. А. Ясіновський. Львів: Вид. Укр. католицьк. ун-ту, 2001. 287 с. - Яковенко Н. Дзеркала ідентичності = Mirrors of Identity : Київ: Laurus, 2012. 470 с.	
8.	8. Україна в тенетах Російської імперії: проблема національно-культурної ідентичності. <i>А.Маніфест «кирило-мефодієвців» у антиколоніальному вимірі.</i> <i>Б.Становлення літературного дискурсу: дихотомія Т. Шевченко – М. Гоголь.</i> <i>Література</i> - Бетко І. Біблійні сюжети і мотиви в українській поезії XIX – початку XX століття. Zielona Gora-Kijov: Б. в., 1999. 160 с. <i>Додаткова</i> - Агеева В. За лаштунками імперії: есеї про українсько-російські культурні відносини. Київ: Віхола, 2021. 360 с. - Андрухович Ю. Shevchenko is OK // Андрухович Ю. Диявол ховається в сирі. Вибрані спроби 1999–2005 рр. Вид. 2-ге, випр. Київ: Критика, 2007. С. 141–158. - Бояновська Е. Микола Гоголь: між українським і російським націоналізмом. Київ: Темпора, 2013. 616 с. - Величковська Ю. Антиколоніальні ідеї Кирило-Методіївського братства // Українознавство № 4(61). 2016). С.38-43. - Грабович Г. Шевченко як міфотворець. Семантика символів у творчості поета / пер. з англ. С. Павличко. Київ: Радян. письменник, 1991. 212 с. - Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Р. IV Довге XIX ст. Київ: Портал, 2021. 408 с. - Скељчик С. Українофіли: світ українських патріотів другої половини XIX ст. Київ: К. І. С., 2010. 272 с.	2 год .

	- Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу. Київ: Абрис, 1997. 142 с. - Павленко Ю. Осмысление национальной идентичности украинской интеллигенцией в XIX в. Гл.4 // Ю.В. Павленко. Народы. Цивилизации. Человечество. Проблема идентичности. Киев: Феникс.2012.С.141-175. - Панченко В. Гоголь: клопоти з національною ідентичністю // Микола Гоголь. Інтерпретації: зб. статей / упор. Л. Брюховецька. Київ: Задруга, 2009. С. 31–40. - Терещенко Ю. Довге XIX ст.: спротив асиміляції. Київ: Темпора. 2022. 840 с. - Ушкалов Л. Моя шевченківська енциклопедія: із досвіду самопізнання. Харків; Едмонтон; Торонто: Майдан, Вид. Канадського інституту українських студій, 2014. 602 с.	
9.	9. Україна в структурі Радянської квазіімперії: проблема національно-культурної ідентичності. <i>А.Синдром «молодшого брата» як плекання меншовартості .</i> <i>Б. Критичний аналіз худ. фільму у модусі заявленої теми семінару «Об этом забывать нельзя» (реж. Л. Лукін, СРСР.1954 р.)</i> <i>Література.</i> - Маланюк Е. Малоросійство. Есей 1959 р. URL. https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=13777 <i>Додаткова</i> - Гайдай О. Кам'яний гість: Ленін у Центральній Україні. Київ; К.І.С., 2018. 280 с. - Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. V. Україна 1914-1945. Міжрозділ: Коротка історія насильства. Р. VI. Повоєнна Україна. Київ: Портал, 2021. 408 с. - Дзюба І. Література соціалістичного абсурду. Твори українських радянських письменників 30-х років про	2 год .

	індустріалізацію, колективізацію, розкуркулення, голод // Сучасність, 2003.№1.С.88-112. - Єсельчик С. Імперія пам'яті. Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві. Київ: Критика, 2008. 303 с. - Іщук В. Україна: проблема престижності та ідентичності (масова свідомість і культура як суб'єкти формування громадської та національної свідомості). Київ: Смолоскип, 2000. 92 с. - Костенко Л. Гуманітарна аура нації або дефект головного дзеркала. Київ: інавгураційна лекція у НАУКМА, 1999. - Маля М. Радянська трагедія: історія соціалізму в Росії / пер. з англ. Київ: Мегатайп, 2000.604 с. - Наймарк Н. Геноциди Сталіна / пер.з англ. Київ: НаУКМА. 2011.135 с. - Художній фільм «Об этом забывать нельзя» URL https://www.youtube.com/watch?v=AcLxePiCF0k	
10 .	<i>Ідентичність за доби глобалізації</i> <i>А. Глобалізація як етап у розвитку цивілізації</i> <i>Б. Українська ідентичність у контексті європейського вибору.</i> <i>Література.</i> - Заграва Е. Глобалізація і нації. Київ : Фенікс, 2002. 251 с <i>Додаткова</i> - Варгас Л. М. Глобалізація та культурна ідентичність // Foreign Policy, 2001. № 01-02. URL: noblit.ru/node/1435 - Гунчак Т. Панславізм чи панросіянізм // Російський імперіалізм. Упор. Т. Гунчак. Київ: ВД НаУКМА, 2010. С.82-101. - Громадянське суспільство і національна ідентичність у контексті європейської культури Р.IV. // Національна ідентичність і громадянське суспільство: колект. монографія відп. ред. Є.Бистрицький.Київ: Дух і Літера.2015. 452 с.	2 год .

	- Гурбич О. Теоретичні засади світ-системного аналізу // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна Харків. : Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна. 2010. № 912: сер. «Питання політології», Вип. 17. С. 42 – 48. - Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації. Київ : ППС, 2002. 436 с. - Кастільйо М. Чи можемо ми бути європейцями?// Tertium non datur. Проблема культурної ідентичності в літературно-філософському дискурсі ХІХ-ХХІ ст.: колектив.моногр. Київ, 2014. С.446-456. - Козловець М., Ковтун Н. Національні ідентичність в Україні в умовах глобалізації. Київ: Парапан, 2010. 348 с. - Кремень В., Ткаченко В. Україна ідентичність у добу глобалізації. Київ: Знання, 2013. 415 с. - Малюк А. Інтерпретація концепту глобалізації крізь призму світ-системного аналізу // Український соціум. 2015. № 1. С. 56-67. - Павленко Ю. Глобалізація та її протиріччя// Наука та наукознавство.2000. №3.. С.11-22. - Стігліц Дж. Глобалізація та її тягар. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2003. 252 с -Павленко Ю. Україна в системі глобальної цивілізації // Практична філософія. 2001, №2. С. 236-244. -Троян С. Глобалізація і цивілізаційно-культурний феномен України // Науковий вісник НАУ Том 1 № 1 (2010) / Політологія.2010. С.174-178 -Beck Ul. Cosmopolitanism as Imagined Communities of Global Risk / Ulrich Beck // Edward A. Tiryakian (guest editor) «Imagined Communities» in the 21st Century. Special issue of the American Behavioral Scientist. 2011. -55 (10). P. 1346-1361. - Robertson R. Globalization: Social Theory and Global Culture / Roland Robertson. - London: Sage Publications Ltd., 1992 - 188 p.	
--	--	--

Ідентичність і масова культура.

А. Масова культура як чинник впливу на національно-культурну ідентичність.

Література

- Денисюк Ж. Масова культура і національно-культурна ідентичність в добу глобалізації. Київ: НАККИМ, 2017. 224 с.
- Зливков В. Українське телебаченні і криза національної ідентичності // Соціальна психологія. 2004. №4 С.71-80.
- Лютий Т. Модифікація ідентичності в українській масовій культурі (випадок впливу мас-медій) // Tertium non datur . Проблема культурної ідентичності в літературно-філософському дискурсі XIX-XXI ст.: колектив. моногр. Київ, 2014. С.395-419.
- Почепцов Г. Токсичний інфопростір. Як зберегти ясність мислення і свободу дії. Харків: Віват. 2022. 384 с.
- Сабадаш Ю., Пахоменко С. Сучасні мас-медіа як засоби пропаганди та контрпропаганди (на прикладі конфлікту на Донбасі) // Дилема війни/миру у постгуманному світі: зб. наук. праць за матеріалами міжрегіонального наук.-практ. семінару із міжнародною участю (28–29 квітня 2017 р. у м. Житомир) / за ред. О. Поліщук та ін. Житомир, 2017. С. 17–18.
- Шкуратов И. В. Проблеми ідентичності української журналістики у постсрадянському медіапросторі (соціально-філософський аспект) // Ідентичність у сучасному соціум: матеріали міжнар. наук.-теор. конф., м. Донецьк, 14–15 листопада 2006 р. / наук. ред. Т. О. Андреева. Донецьк: Юго-Восток, 2006. С. 309–402.

Б. ЗМІ як модератор ідентичності.

Аналіз ЗМІ-публікації на запропоновану тему за вибором студента

Література

- Акименко О. Проблеми конструювання національної ідентичності в просторі сучасної медіа-культури. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Культурологія.* 2013. Вип. 12 (2). С. 381–385
- Кривда Н., Сторожук С. Вплив медіа на колективну пам'ять // Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія Київ: НУБіП України, 2020 Т.11.С.90-100

В. Цифрова ідентичність

Література

- Запорожцева Л. Цифровий вимір масової культури як середовище конструювання міфології // Магістеріум. Вип.55. Історико-філософські студії. 2014.С.48-54.
- Зудилина Н. Манифестации идентичности в Интернете: виртуальніе проекции // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, , психологія, педагогіка, соціологія. 2012. №11. С.33-37.
- Smit A. Identity Reboot: Reimagining Data Privacy for the 21st Century. New York, MintBit Ltd. 2020. 289 p
- Preukschat A., Drummond R. Self-Sovereign Identity: Decentralised digital identity and verifiable credentials New York, Manning. 2021. 504 p.
- Young K. A Framework for Understanding Identity Systems in Contemporary Society. New York, Anthem Press; Illustrated edition, 2020. 140 p.

Література до курсу

- Агеєва В. Tertium non datur. Проблема культурної ідентичності в літературно-філософському дискурсі XIX-XXI ст.: колектив.монографія.Київ, 2014. С.185-205
- Агеєва В. Tertium non datur. Проблема культурної ідентичності в літературно-філософському дискурсі XIX с. Tertium non datur . Проблема культурної ідентичності в літературно-філософському дискурсі XIX-XXI ст.: колектив.моногр.Київ, 2014.С.185-205
- Агеєва В. За лаштунками імперії: есеї про українсько-російські культурні відносини. Київ: Віхола, 2021. 360 с.
- Акименко О. Проблеми конструювання національної ідентичності в просторі сучасної медіа-культури // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Культурологія. 2013. Вип. 12 (2). С. 381–385

- Андерсон Б. Уявлена спільнота // Націоналізм. Теорії нації та аціоналізму. Антологія. 3-тє видання / упор. О. Проценко, В. Лісовий. Київ: Смолоскип, 2010, С. 333–342.
- Андрухович Ю. Shevchenko is OK // Андрухович Ю. Диявол ховається в сирі. Вибрані спроби 1999–2005 рр. Вид. 2-ге, випр. Київ: Критика, 2007. С. 141–158.
- Ассман А. Простори спогаду. Форми а трансформації культурної пам'яті. Київ: Ніка-Центр. 2014. 440 с.
- Бабина Т. Історичні виміри менталітету: своєрідність українського світу // Вісник Дніпропетровського університету, 2012. Т. 20. Вип. 22(2).С.8-12
- Батуріна С. «В сім'ї єдиній» : схема минулого в радянських підручниках з історії // Історіографічні дослідження в Україні. Київ: Інститут історії НАНУ.2018.Вип.29. С.100-124.
- Батуріна С. «В сім'ї єдиній» : схема минулого в радянських підручниках з історії // Історіографічні дослідження в Україні. Київ: Інститут історії НАНУ.2018.Вип.29. С.100-124.
- Бердиховська Б., Куронь Я. Холодне пограниччя. Часопис «Ї», 1998. №14. URL:<http://www.ji.lviv.ua/n14texts/berdyh.htm>
- Бетко І. Біблійні сюжети і мотиви в українській поезії ХІХ – початку ХХ століття. Zielona Gora-Kijov: Б. в., 1999. 160 с.
- Бетлій О., Диса К. Усе про ідентичність. Міжкультурний діалог.Т.1. Ідентичність, 2009. С.11-55
- Бичко І. Ментальна співзвучність української та європейської філософських традицій: «кордоцентричні мотиви» // Київські обрії. Історико-філософські нариси. Київ: Стилос, 1997. С. 316–337.
- Бовуа Д. Трикутник Правобережжя: царат, шляхта і народ 1793-1914рр. Київ: Кліо, 2020. 872 с.
- Бояновська Е. Микола Гоголь: між українським і російським націоналізмом. Київ: Темпора, 2013. 616 с.
- Брехуненко В. Війна за свідомість. Російські міфи про Україну та її минуле. Київ: ІУІтД, 2017. 280 с
- Варгас Л. М. Глобалізація та культурна ідентичність // Foreign Policy, 2001. № 01-02. URL: noblit.ru/node/1435
- Величковська Ю. Антиколоніальні ідеї Кирило-Методіївського братства // Українознавство № 4(61). 2016). С.38-43

- Вжосек В. Межа та межовість як мислиннєві категорії // Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник. 2009. №13. С. 291–299.
- Вілсон Е. Українці: несподівана нація. Київ: К.І.С., 2004. 552 с.
- Вирський Д. Український сарматизм (XVI-XVIII ст.)
URL<http://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/2067-dmytro-vyrskyi-ukrainskyi-sarmatyzm-xvi-xviii-st>
- Воропаєва Т. Особливості української ментальності в світлі новітніх досліджень. // Українознавство-2002. Календар. Київ: Українська видавнича спілка, 2001.
- Вулф К. Етнічний націоналізм: аналіз і захист // Націоналізм. Теорії нації та націоналізму. Антологія. 3-тє видання / упор. О. Проценко, В. Лісовий. Київ: Смолоскип, 2010. С. 243–250.
- Гайдай О. Кам'яний гість: Ленін у Центральній Україні. Київ: КІС, 2018. 208 с.
- Гелнер Г. Нації и націонализм // Націоналізм. Теорії нації та націоналізму. Антологія. 3-тє видання / упор. О. Проценко, В. Лісовий. Київ: Смолоскип, 2010. С. 156–169.
- Германова де Диас Е. Миф и историческое сознание // София, Київ, 2007. № 1. С. 66–73.
- Герчанівська П. Варіативність й інваріантність міфологічної свідомості // Культура і сучасність, 2013. №1. С.33-39
- Герчанівська П. Ідентичність: діалог і конфлікти ідентичностей // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство, 2014 Вип. 2. С.11-17
- Гнатенко П. И., Павленко В. Н. Идентичность: философский и психологический анализ. Киев: Арт-Пресс, 1999. 466 с.
- Гнатко М. Політичний міф як інструмент конструювання соціальної реальності // Політологічний вісник. 2015. Вип. 77. С. 306–317.
- Гнатюк О. Ідентичність Р.1 // О. Гнатюк. Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність. Київ: Критика.2005. С.39-93
- Грабович Г. Шевченко як міфотворець. Семантика символів у творчості поета / пер. з англ. С. Павличко. Київ: Радян. письменник, 1991. 212 с
- Грабовська І. Проблеми гендерної ідентичності в українській соціогуманітаристиці. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Українознавство. 2011. Вип. 15. С. 39–41.
- Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. V. Україна 1914-1945. Міжрозділ: Коротка історія насильства. Р. VI. Повоєнна Україна. Київ: Портал, 2021. 408 с.

- Грицак. Подолати минуле: глобальна історія України. Р. IV Довге ХІХ ст. Київ: Портал, 2021. 408 с.
- Громадянське суспільство і національна ідентичність у контексті європейської культури Р.ІV. // Національна ідентичність і громадянське суспільство: колект. монографія відп. ред. Є.Бистрицький.Київ: Дух і Літера.2015. 452 с
- Грушевський М. Звичайна схема «руської» історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства // Вивід прав України: документи і матеріали до історії української політичної думки. 2-ге вид. Нью-Йорк: Пролог, 1964. С. 11–24.
- Гунчак Т. Панславизм чи панросіянізм // Російський імперіалізм. Упор. Т. Гунчак. Київ: ВД НаУКМА, 2010. –С.82-101.
- Гурбич О. Теоретичні засади світ-системного аналізу // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна Харків. : Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна. 2010. № 912: сер. «Питання політології», Вип. 17. С. 42 – 48
- Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації. Київ : ППС, 2002.436 с.
- Данилюк В. Етнічна психологія як галузь наукового знання: історико-теоретичний вимір. Київ: Самміт-Книга, 2010. 431 с.
- Демчук Р. «Киев – второй Иерусалим» // Дружба: ее формы, испытания и дары (Успенские чтения). Киев. 2008. С. 379-389.
- Демчук Р. В. Ментальність як ідентифікаційне поняття у матриці української культури / // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 2017. № 1. С. 28-33.
- Демчук Р. Креси: міфологічна ідентичність культурного пограниччя // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філософія, культурологія, соціологія. 2017. Вип. 14. С. 82-93.
- Демчук Р. Метаморфози міфологічного // Магістеріум. Культурологія, 2017. Вип. 68. С. 14-21.
- Демчук Р. Міфопоетика як культурний топос та культурологічний метод // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, 2017. № 3. С. 48-52
- Демчук Р. В. Постмайданна міфологія у репрезентації політичної еліти // Революція Гідності: на шляху до історії : збірник наукових праць / відп. ред. І. Пошивайло, Л. Онишко. Київ : Національний музей Революції Гідності, 2020. С. 64-75.
- Демчук Р. Українська ідентичність у модусі міфологем. Київ: Стародавній світ, 2014. 235 с.

- Демчук Р. Український «сарматизм» як алгоритм організації спільноти // Магістеріум. Культурологія. 2011. Вип. 42. С. 33-40
- Демчук Р., Павленко Ю. Структура Східнохристиянської цивілізації і місце в ній Київської Русі // Collegium. Київ: Изд. дом Д. Бураго, 2002. № 13. С. 52–78.
- Денисюк Ж. Масова культура і національно-культурна ідентичність в добу глобалізації. Київ: НАККІМ, 2017. 224 с.
- Дзюба І. Література соціалістичного абсурду. Твори українських радянських письменників 30-х років про індустріалізацію, колективізацію, розкуркулення, голод // Сучасність, 2003. №1. С. 88-112.
- Доманська О. Концептуальне осмислення поняття «національний культурний простір» // Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія. 2014. Вип. 706-707. С. 113-117.
- Донченко О., Романенко Ю. Архетипи соціального життя і політика. Київ: Либідь, 2001.
- Еліаде М. Міфи сучасного світу // Еліаде М. Мефістофель і Андрогін / пер. з нім., фр., англ. Г. Кьорян, В. Сахно. Київ: Основи, 2001. С. 125–137.
- Єсельчик С. Імперія пам'яті. Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві. Київ: Критика, 2008. 303 с.
- Єсельчик С. Українофіли: світ українських патріотів другої половини ХІХ ст. Київ: К. І. С., 2010. 272 с.
- Журженко Т. Геополітика пам'яті: Про погляди на своє недалеке історичне минуле у посткомуністичних країнах // Критика, 2009. Ч. 3-4. С. 12-15.
- Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу. Київ: Абрис, 1997. 142 с.
- Завгородній Ю. Образ Єрусалима в книжній культурі Київської Русі ХІ — першої половини ХІІІ ст. // Наукові записки (Філософія та релігієзнавство). 19 (2001) 59-64.
- Заграва Е. Глобалізація і нації. Київ : Фенікс, 2002. 251 с
- Залізняк Л. Давньоруська народність. Історія проблеми // Наукові записки НаУКМА. Спеціальний випуск. 1999 (1). С. 203-208
- Запорожцева Л. Цифровий вимір масової культури як середовище конструювання міфології // Магістеріум. Вип. 55. Історико-філософські студії. 2014. С. 48-54.

- Зерній Ю. Як суспільства пам'ятають. Властивості та механізми функціонування історичної пам'яті // Стратегічні пріоритети, 2008. №4 (9). С.35-43.
- Зливков В. Українське телебаченні і криза національної ідентичності// Соціальна психологія. 2004. №4 С.71-80.
- Зудилина Н. Манифестації ідентичності в Інтернеті: віртуальні проєкції // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. 2012. №11. С.33-37
- Іщук В. Україна: проблема престижності та ідентичності (масова свідомість і культура як суб'єкти формування громадської та національної свідомості). Київ: Смолоскип, 2000. 92 с.
- Йосипенко С. Філософія та національна ідентичність // Гуманітарні студії: зб. наук. праць. Вип. 12. Київ, 2012. С. 61–69.
- Кармазіна М. Ідентичності у сучасному науковому дискурсі // Наукові записки Інституту політичних і етно-національних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2013. № 3 (65). С. 4–28
- Кастільйо М. Чи можемо ми бути європейцями?// Tertium non datur. Проблема культурної ідентичності в літературно-філософському дискурсі ХІХ-ХХІ ст.: колектив.моногр. Київ, 2014.С.446-456
- Касьянов Г. Національна свідомість (ідентичність) // Національна ідентичність: хрестоматія / упор. Т. Воропай. Харків: Крок, 2002. Ч. ІV. С. 184–199.
- Киридон А. Гетеротопії пам'яті:теоретико-методологічні проблеми студій пам'яті. Київ: Ніка-Центр. 2016. 320 с.
- Киричук О. В. Ментальність: сутність, функції, генеза // Ментальність. Духовність. Розвиток: тези доповідей та матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Луцьк 18–25 червня 1994 р. / за ред. О. В. Киричука, О. П. Колесника, М.-Л. В. Чепи. Київ; Луцьк: ВІПОЛ, 1994. Ч. І. С. 7–20.
- Кінан Е. Російські історичні міфи / перекл. В. Шовкун; наук. ред. Н. Яковенко. Киев: Критика, 2001. 283 с
- Ковальчук Н. Д. Київ – другий Єрусалим // Гілея: науковий вісник. - 2016. Вип. 113. - С. 295-297.
- Когут З. Коріння ідентичності // Студії з ранньомодерної і модерної історії. Київ: Критика.2004. 352 с.
- Козловець М., Ковтун Н. Національні ідентичність в Україні в умовах глобалізації. Київ: Парапан, 2010. 348 с.

- Колотило М. Ментальність і менталітет: онтологічний статус та антропологічні виміри // Актуальні проблеми філософії та соціології 2017. Вип15. С.66-69
- Король Д. Культури і цивілізації крізь призму ментальності // Культурологія: Могилянська школа: колектив. монографія. Київ: О. Філюк. 2018 С.46-98
- Костенко Л. Гуманітарна аура нації або дефект головного дзеркала. Київ: інавгураційна лекція у НАУКМА, 1999.
- Кралюк П. Становлення та розвиток теорії «Київ – другий Єрусалим» // Християнство і духовність: зб. матеріалів міжн. конф. «Християнство: історія і сучасність». Київ: Знання, 1998. С. 207–209.
- Кремень В., Ткаченко В. Україна ідентичність у добу глобалізації. Київ: Знання, 2013.415 с.
- Кривда Н., Сторожук С. Вплив медіа на колективну пам'ять // Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія Київ: НУБіП України, 2020 Т.11.С.90-100
- Кривда Т., Сторожук С. Культурна ідентичність як основа колективної єдності // International Education journal of innovative technologies in Social science. Scientific Education center Warsow, Poland 4(8), Vol.2. P.58-63
- Крисюк І. М. Ідеологема «Київ – Другий Єрусалим» в українському радикальному націоналізмі // Гілея: науковий вісник. 2017. Вип. 122. С. 219-223
- Кузіна К. Пам'ятники як місця пам'яті у символічному просторі міст радянської України (1920-1930 рр.) // Нові сторінки історії Донбасу. Вінниця, 2018. Кн.27. С.198-214.
- Культура пам'яті сучасного українського суспільства: колективна монографія. Київ: Інститут культурології 2020.352 с.
- Куцепал С. Ідентичність модерну та постмодерну // Ідентичність у сучасному соціумі: матеріали міжнар. наук.-теор. конф., м. Донецьк, 14–15 листопада 2006 р. / наук. ред. Т. О. Андрєєва. Донецьк: Юго-Восток, 2006. С. 210–211.
- Левченко О. Сучасні міфи та українські культурно-мистецькі журнали // Історична міфологія в сучасній українській культурі: матеріали досліджень / ред. Ж. Ніва, М. Попович, В. Горський. Київ: Стилос, 1998. Ч. II. С. 67–113.
- Лецієвич Л. Київ у переказах центральноевропейських літописців XI і першої половини XII ст. // Історія Русі-України (історико-археологічний збірник). Київ: Вид. Інституту археології НАНУ, 1998. С. 166–171.

- Лисенко О. Подолання «міфу війни» або від якої спадщини ми відмовляємося: науковий дискурс, політика пам'яті та сучасні виклики // Український історичний журнал. Київ: Ін-т історії НАНУ, 2004. №5. С.3-16.
- Лисий І. Концепт національної ідентичності в дослідженнях культури // *Tertium non datur*. Проблема культурної ідентичності в літературно-філософському дискурсі XIX-XXI ст.: колектив. монографія. Київ, 2014. С.40-52.
- Лисий І. Менталітет і духовна культура українців // Філософська і соціологічна думка, 1995. №11-12. С.37-59
- Літвінова О. Проблема вивчення родинної ідентичності як складової я-концепції особистості // Науковий вісник Херсонського Національного університету. Психологічні науки, 2016 Т1. Вип.3. С.130-135
- Лютий Т. Модифікація ідентичності в українській масовій культурі (випадок впливу мас-медій) // *Tertium non datur* . Проблема культурної ідентичності в літературно-філософському дискурсі XIX-XXI ст.: колектив. моногр. Київ, 2014. С.395-419
- Маланюк Е. Малоросійство. Есей 1959 р. URL. <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=13777>
- Малюк А. Інтерпретація концепту глобалізації крізь призму світ-системного аналізу // Український соціум. 2015. № 1. С. 56-67.
- Маля М. Радянська трагедія: історія соціалізму в Росії / пер. з англ .Київ: Мегатайп, 2000.604 с.
- Момрик А. Біблійна генеалогія в етногенетичних концепціях польських і українських хроністів // *Mediaevalia Ucrainica: ментальність та історія ідей*. Т. V / ред. О. Толочко. Київ: Критика, 1998. С. 111–117.
- Музиченко Л. В. Чинники формування ідентичності в юності // Наукові записки НаУКМА, 2003. Т. 22, ч. 2 : Суспільні науки. С. 296-299
- Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні. Київ: ІПіЕНД, 2002. 272 с.
- Нагорна Л. Поняття «національна ідентичність» і «національна ідея» в українському термінологічному просторі // Політичний менеджмент, №2, 2003 С.14-30
- Нагорна Л. «Війни ідентичностей»: сценарії і ризики //Політичний менеджмент, 2007. №2. С. 47-54
- Наймарк Н. Геноциди Сталіна / пер.з англ. Київ: НаУКМА. 2011.135 с.
- Націоналізм. Теорії нації та націоналізму від Й.Фіхте до Е. Гелнера. Антологія. Київ: Простір, Смолоскип, 2010. 683 с.

- Нічик В. М., Литвинов В. Д., Стратій Я. М. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні (XVI – поч. XVII ст.) / ред. Л. Я. Ловкая. Київ: Наукова думка, 1990. 372 с.
- Нора П. Теперішнє, нація, пам'ять. Київ: Кліо. 2014. 272 с.
- Онопко О. Соціально-політична ідентичність як фактор виникнення політичних міфів України // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: «Культурологія». 2010. № 5. С. 373–380.
- Павленко Ю. Глобалізація та її протиріччя// Наука та наукознавство.2000. №3.. С.11-22.
- Павленко Ю. Осмысление национальной идентичности украинской интеллигенцией в XIX в. Гл.4 // Ю.В. Павленко. Народы. Цивилизации. Человечество. Проблема идентичности. Киев: Феникс.2012.С.141-175.
- Павленко Ю. Україна в системі глобальної цивілізації // Практична філософія. 2001, №2. С. 236-244.
- Павленко Ю. Формування засад української ментальності та національної культури // Павленко Ю. В. Избранное. Киев: Феникс, 2014. С. 219–228
- Панченко В. Гоголь: клопоти з національною ідентичністю // Микола Гоголь. Інтерпретації: зб. статей / упор. Л. Брюховецька. Київ: Задруга, 2009. С. 31–40.
- Півторак Г. Давньоруська народність: історична реальність чи ідеологічна вигадка? // Ізборнік URL <http://litopys.org.ua/pivtorak/pivt07.htm>
- Поняття ідентичності. Ідентичність і спільнота // Національна ідентичність і громадянське суспільство: колект. моногр.авдп. ред. Є. Бистрицький та ін. Київ: Дух і Літера, 2015. Р.1 С.11-33
- Почепцов Г. Токсичний інфопростір. Як зберегти ясність мислення і свободу дії. Харків: Віват.2022. 384 с.
- Пробийголова Н. Міф як засіб політичного маніпулювання в процесі проведення виборів // Науковий Вісник Ужгородського Університету. Серія : Політологія, Соціологія, Філософія, 2010. Вип. 14. С.41-44
- Проблеми теорії ментальності: колективна монографія / відп. ред. М. В. Попович. Київ: Наукова думка, 2006. 403 с.
- Радишевський Р. Сарматсько-роксоланський дискурс української поезії XVII ст. // «Споконвіку було слово...»: зб. на пошану проф. О. Александрова з нагоди його 60-річчя. Одеса: Астропринт, 2007. С. 310–327.
- Ренан Е. Що таке нація? // Націоналізм. Теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера: антологія / упор. О. Проценко, В. Лісовий. Київ: ВД «Простір», Смолоскип, 2010. С. 253–263.

- Ричка В. «Київ — Другий Єрусалим» (з історії політичної думки та ідеології середньовічної Русі). Київ: Ін-т. історії НАНУ, 2005. 243с.
- Рябчук М. Долання амбівалентності. Дихотомія української національної ідентичності. Історичні причини та політичні наслідки. Київ: ІПЕНД НАНУ, 2019. 252 с.
- Рябчук М. Культура пам'яті та політика забуття // Критика, 2006. Ч.99-100. С.18-20.
- Сабадаш Ю., Пахоменко С. Сучасні мас-медіа як засоби пропаганди та контрпропаганди (на прикладі конфлікту на Донбасі) // Дилема війни/миру у постгуманному світі: зб. наук. праць за матеріалами міжрегіонального наук.-практ. семінару із міжнародною участю (28–29 квітня 2017 р. у м. Житомир) / за ред. О. Поліщук та ін. Житомир, 2017. С. 17–18.
- Сміт Е. Національна ідентичність / Пер. з англійської П. Тарашука. Київ: Основи, 1994. 224 с.
- Снайдер Т. Перетворення націй. Польща Україна. Литва. Білорусь. 1569-1999/пер.з англ. Київ: Дух і Літера, 2021. 464 с.
- Стігліц Дж. Глобалізація та її тягар. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2003. - 252 с
- Стражний А. Украинский менталитет. Киев: Подолина, 2008. 384 с.
- Сухомлинов О. Культури пограниччя: новий погляд на стару проблему. Донецьк: Юго-Восток ЛТД, 2008. 212 с.: 30 іл.
- Терещенко Ю. Довге ХІХ ст.: спротив асиміляції. Київ: Темпора. 2022. 840 с.
- Топалова С Маніпулювання свідомістю як технологія впровадження політичних міфів //Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. Харків, 2011.№7.С. 164-172
- Топалова С. Міфологія архаїчна та сучасна політична: спадкоємність сюжетів і персонажів // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. Харків, 2011. №10. С. 144-151
- Троян С. Глобалізація і цивілізаційно-культурний феномен України // Науковий вісник НАУ Том 1 № 1 (2010) / Політологія.2010. С.174-178
- Ушкалов Л. Моя шевченківська енциклопедія: із досвіду самопізнання. Харків; Едмонтон; Торонто: Майдан, Вид. Канадського інституту українських студій, 2014. 602 с

- Фукуяма Ф. Идентичность. Стремление к признанию и политика неприятия. Київ: Альпіна Паблішер, 2020. 256 с.
- Чорновол І. Дискурс колонізації, теорія фронтиру та історіографія України. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність, 2013, № 23. С. 260-282.
- Чорноморець Ю. Київ як священне місто: культурна модернізація архетипу на початку ХХ т. // Наука про культуру: культурологія, kulturoznawstwo, культуроведение, Cultural Studies culturology: колективна монографія / Редактор-укладач Кирилова О.О. Київ: Вид.НПУ ім.М.П. Драгоманова, 2015. С.295–309.
- Шацька Б. Минуле – пам'ять – міт / пер. з польськ. А. Павлишина. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2011. 248 с.
- Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку ХVІІІ століття / пер. з англ. М. Габилевич, наук. ред. А. Ясіновський. Львів: Вид. Укр. католицьк. ун-ту, 2001. 287 с.
- Шкуратов И. В. Проблемы идентичности украинської журналистики у постсрадянському медіапросторі (соціально-філософський аспект) // Ідентичність у сучасному соціум: матеріали міжнар. наук.-теор. конф., м. Донецьк, 14–15 листопада 2006 р. / наук. ред. Т. О. Андрєєва. Донецьк: Юго-Восток, 2006. С. 309–402.
- Шпорлюк Р. Модерні нації: теорія і практики Гл.1 / Формування модерних націй. Україна – Росія – Польща / пер. з англ. Київ. Дух і Літера, 2016. 551 с.
- Шульга Н.А. Этническая самоидентификация личности. Киев : [б.в.], 1996. 199 с
- Яковенко Н. Дзеркала ідентичності = Mirrors of Identity : Київ: Laurus, 2012. 470 с.
- Янів В. Нариси до історії української етнопсихології. Київ: Знання, 2006. 341 с.
- Assman J. Collective Memory and Cultural Identity // New German Critique, #65, 1995. P. 125-133.

- Bauman Z. Identity: Conversations with Benedetto Vecchi. Cambridge. England: Polity 2004. 140 p.
- Bauman Z. Liquid Modernity. Cambridge : Polity Press, 2000. 228 p.
- Beck Ul. Cosmopolitanism as Imagined Communities of Global Risk / Ulrich Beck // Edward A. Tiryakian (guest editor) «Imagined Communities» in the 21st Century. Special issue of the American Behavioral Scientist. 2011. 55 (10). P. 1346-1361.
- Bourdieu P. Physical Space, Social Space and Habitus. Oslo : Institute for Social Research, 1996. 22 p.
- Brubaker R. and Cooper F. “ Beyond Identity’”. Theory and Society, 2000. Vol. 29. P.1-42
- Castells M. The power of identity. The Information Age: Economy, Society, and Culture. Volume II. Blackwell Publishing Ltd, 2010. 538 p
- Erikson E. Identity: Youth and Crisis. New York: W.W. Norton Comhany, 1968. 336 p.
- Giddens A. Modernity and Selfidentity: Self and Society in Late-Modern Age. Cambridge, 1991. 264 p.
- Goffman E. Stigma: Notes on the Management of the Spoiled Identity. New York : A Touchstone Book, 1985. 168 p.
- Grosjean E. Cultural identity. A key element of the democratic challenge. Brussels, 1994. 66 p.
- Halbwachs M. The Collective Memory. New York : Harper & Row Colophon Books, 1980. 140 p.
- Jung C. The Structure and Dynamics of the Psyche Vol. 8 Published by Princeton Univ. Press, 1977. The Symbolic Life Vol. 18
- Kardiner A. The psychological frontiers of society. New York : Columbia University Press, 1945. 475 p
- Ricoeur P. Memory, History, Forgetting. Chicago: The University of Chicago Press, 2004. 642 p.
- Young K. A Framework for Understanding Identity Systems in Contemporary Society. New York, Anthem Press; Illustrated edition, 2020. 140 p.
- Robertson R. Globalization: Social Theory and Global Culture / Roland Robertson. - London: Sage Publications Ltd., 1992. 188 p
- Smit A. Identity Reboot: Reimagining Data Privacy for the 21st Century. New York, MintBit Ltd. 2020. 289 p.

- Preukschat A., Drummond R. Self-Sovereign Identity: Decentralised digital identity and verifiable credentials New York, Manning. 2021. 504 p.
- Yekelchyk S. Ukraine: Birth of a Modern Nation. Oxford, 2007. 280 p.

Аналітична письмова робота до курсу

надається не пізніше останнього семінарського заняття за календарним планом. Обсяг роботи до 5 стор. Times NewRoman 1, 5 інт. уявляє собою дослідження різних ракурсів феномену ідентичності за орієнтованими напрямками на вибір:

- Цивілізаційна/континентальна ідентичність;
- Національна ідентичність;
- Культурна ідентичність;
- Конфесійна ідентичність;
- Регіональна/територіальна ідентичність;
- Міська ідентичність;
- Родинна ідентичність;
- Гендерна ідентичність;
- Постмодерна ідентичність;
- Цифрова ідентичність;
- Проблемна ідентичність;
- Війни ідентичностей;
- Криза ідентичності

У роботі має бути охарактеризовано специфіку обраного типу ідентичності. Допустимі уточнення, приміром: «Міська ідентичність киян», «Конфесійна ідентичність кримських татар», «Регіональна ідентичність жителів Донбасу» тощо. Тобто робота може бути як теоретичною, так і емпіричною. Наприкінці дослідження має бути Список використаної літератури за редакційними стандартами ДСТУ 2017 р.

Форми та методи контролю

Поточний контроль знань здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня

обізнаності студентів із текстами й умінням їх інтерпретувати, а також виконання ними конкретних завдань.

Поточний контроль передбачає оцінювання кожного виду робіт, зазначених в «Умовах визначення навчального рейтингу», та здійснюється у відповідності до чітко визначених критеріїв.

Підсумковий контроль з дисципліни здійснюється у формі письмового екзамену, що передбачає оцінювання рівня засвоєння студентами програмного матеріалу.

Екзамен – письмова робота на актуальну (суспільно-резонансну тему) по проблематиці курсу у формі есею, яку виголошує викладач перед його початком. Студенти мають продемонструвати аналітичні навички, логіку викладу матеріалу, здатність аргументувати власні тези, а також стилістику та культуру оформлення тексту /

¹*Тест* з відкритими питаннями за варіантами на підставі лекційного матеріалу. Студенти мають надати стислі відповіді по суті запитання.

Умови визначення навчального рейтингу

Рівень поточних знань студентів оцінюється відповідно до методики рейтингової оцінки. Сутність методики полягає у визначенні поточного рейтингу студента, що розраховується як сума балів за всіма видами практичних завдань і нараховується протягом семестру

Види робіт	Кількість	Максимальний бал	Загальна кількість балів
Семінар	10	5	50
Письмова робота	1	10	10
- Письмовий іспит : есей на актуальну тему за пропозицією викладача / або	1	40	40
	/	/	

¹Формат підсумкового контролю (есею або тест) обирає викладач з огляду на перебіг дисципліни у конкретній студентській групі

- Письмовий тест з питаннями відкритого типу за варіантами	10	4	40
Разом			100
Шкала	Оцінка за національною шкалою		
	екзамен	Визначення	
A 91-100	відмінно	Відмінно: видатні знання з незначними помилками	
B 81-90	добре	Дуже добре; більше ніж середнє але з деякими помилками	
C 71-80		Добре; загалом гарна робота, але є достатня кількість помітних помилок	
D 66-70	задовільно	Задовільно, але із значними недоліками	
E 60-65		Достатньо; досягнуті мінімальні критерії	
F 30-59	незадовільно	Незадовільно; потрібна деяка додаткова робота або переслуховування дисципліни	
FX 0-29			

=

Політика курсу

Пропонований курс ґрунтується на принципах національної та конфесійної неупередженості. У проблематиці курсу знайшли відображення дослідження, репрезентовані автором у дисертації «МІФОПОЕТИКА ЯК ЗАСІБ МОДЕЛЮВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: КУЛЬТУРНО-ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ КОНТЕКСТ» на здобуття наукового ступеня доктора культурології 26.00.01. – Теорія та історія культури.

Політика доброчесності. Виконання навчальних завдань і робота в курсі мусить відповідати вимогам «Положення про Академічну доброчесність здобувачів освіти у НаУКМА» (затверджене наказом № 112 від 07.03.2018).

Навантаження студентів на курсі регулюється відповідно до Ухвали Вченої ради ФГН від 02.03.2017р.

Затверджено на засіданні кафедри культурології НаУКМА 26.12. 2023 р.
(протокол № 15)

Завідувач кафедри культурології Ю.М. Вільчинський